

NOBUHIRO SHIBA
SVEUČILIŠTE U TOKIJU

Pregledni članak
UDK: 930.85(520:497.5)"19"
78.087.683(520):784.2ZAJC, I.
Primljeno: 28. rujna 2008.

Jedan odlomak iz povijesti suradnje Japana i Hrvatske Hrvatska pjesma "U boj" i japanski muški zbor¹

U svojem radu autor je prikazao kako je pjesma "U boj" iz opere "Nikola Šubić Zrinski" hrvatskog kompozitora Ivana Zajca došla u Japan te kako se proširila među japanskim muškim zborovima i postala obveznim dijelom njihova repertoara. Također prikazuje potragu za korijenima ove pjesme.

Ključne riječi: japanski muški zbor, pjesma "U boj", Čehoslovačka legija, pjevačko društvo Kansei Gakuin

Velika mi je čast što mi je ukazana prilika da danas održim predavanje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zagrebački Filozofski fakultet i Škola za poslijediplomske studije Fakulteta znanosti i umjetnosti Sveučilišta u Tokiju su u rujnu prošle godine postigli dogovor o uspostavljanju međusobne akademske suradnje. Suradnja između naša dva fakulteta je tek počela, ali su već u veljači ove godine profesor Jurković, dekan Filozofskog fakulteta i prodekan, profesor Boras, posjetili naš fakultet koji se nalazi u Komaba kampusu u Tokiju. Iako je ova posjeta imala za cilj ustanovljavanje konkretnog sadržaja programa međusobne akademske suradnje, tom prilikom mi je dekan Jurković ponudio da održim predavanje u Zagrebu, što sam sa zadovoljstvom prihvatio. Napokon je došao dan kada se naša prvobitna ideja ostvarila, zbog čega sam danas jako sretan. Dozvolite mi da se ovom prilikom zahvalim profesoru Jadi sa studija japanologije koji mi je dosta pomogao.

S obzirom da sam se bavio izučavanjem suvremene povijesti Balkana s posebnim osvrtom na Jugoslaviju, boravio sam u vrijeme bivše Jugoslavije, od 1975. do 1977. godine, kao postdiplomski student u Beogradu, gdje sam pohađao nastavu na Odelenju za istoriju Filozofskog fakulteta. U to je vrijeme bilo studenata iz Japana i u Zagrebu, te sam često "poslovnim ekspresom", mnogo bržim od sadašnjeg, dolazio u Zagreb. Tada sam imao priliku upoznati profesoricu s Filozofskog fakulteta, gospođu Mirjanu Gross, doajena povijesnih akademskih krugova Hrvatske u to vrijeme. Godine 1994., u vrijeme kada je saobraćaj između Beograda u Zagreba bio otežan,

¹ Tekst izlaganja koje je prof. dr. Nobuhiro Shiba održao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 26. rujna 2008. godine.

bilo je prilika kada sam znao provesti pola dana na putu, idući najprije iz Beograda do Pečuha u Mađarskoj, gdje bih presjedao na autobus do Zagreba. Prilikom svake posjete Zagrebu, obavezno se sretnem sa profesorima sa Odsjeka za povijest Nevenom Budakom, Damirom Agičićem i Snježanom Koren. Danas ću se dotaći teme moderne povijesti Čehoslovačke, koja je inače bliska stručnoj temi profesora Agičića, te bih mu kasnije želio u vezi sa ovom materijom postaviti nekoliko pitanja.

Dugo sam razmišljao o temi današnjeg predavanja. Odlučio sam govoriti o tome kako su muški zborovi na japanskim fakultetima prihvatili pjesmu "U boj", koja je inače odlomak iz završnog komada opere *Nikola Šubić Zrinski* hrvatskog kompozitora Ivana Zajca. Ova pjesma (opera) je nastala u periodu poslije Prvog svjetskog rata, baš kada je na svjetsku povijesnu scenu stupio Japan. Ovaj period je obilježio i prvu stranicu povijesti suradnje Japana s Hrvatskom.

1. Čehoslovačka legija i Japan

Izbijanjem Prvog svjetskog rata stvorena je mogućnost raspada Habsburške monarhije. Buknali su pokreti za stjecanjem nezavisnosti pojedinačnih naroda u okviru Monarhije i započinjale su konkretne političke aktivnosti. Među Česima i Slovacima, kao i među Hrvatima i Slovencima, bilo je intelektualaca koji su početkom rata pobjegli u inozemstvo, odakle su aktivno sudjelovali u poticanju pokreta za stjecanje nezavisnosti. Među Česima i Slovacima ključna ličnost je bio T. Masaryk, koji je iz svojeg sjedišta u Parizu apelirao na Antantu glede pitanja nezavisnosti Čehoslovačke. Među Južnim Slavenima istaknuo se Trumbić koji je bio porijeklom iz Dalmacije. On je iz Londona poveo pitanje nezavisnosti Jugoslavije. U uvjetima krize u Monarhiji, 1915. godine u Londonu je osnovan Jugoslavenski odbor.

Nešto kasnije, u veljači 1916. godine, T. Masaryk i E. Beneš osnivaju Čehoslovačko narodno vijeće u Parizu. Masaryk se dosjetio da, s obzirom da je Čehoslovačko narodno vijeće bilo prije svega privatna organizacija, silama Antante pruži vojnu pomoć, u svrhu ispunjavanja svojih ciljeva. On je želio doprinijeti borbama na Istočnom frontu, osnivanjem Čehoslovačke legije sastavljene od čeških i slovačkih zatvorenika koji su početkom rata prebačeni na Istočni front kao vojska Habsburške monarhije, ali su dezertirali na stranu Rusije. Česi i Slovaci koji su imigrirali u Rusiju i imali rusko državljanstvo, su još u kolovozu 1914. godine formirali Češku družinu, dobrovoljačku vojsku koja je bila priznata od strane vrhovnog zapovjedništva Ruskog Carstva. Međutim, regrutiranje ratnih zarobljenika nije bilo priznato.

Ruska revolucija u veljači 1917. godine dovela je do velikog preokreta situacije. Stari Masarykov prijatelj Miljukov je izabran za ministra vanjskih poslova nove vlade. Privremena vlada je u ožujku donijela odluku o dozvoli regrutiranja čeških i slovačkih zarobljenika, a u travnju je naređeno formiranje nezavisnih vojnih jedinica. Masaryk se uputio u Rusiju gdje je pregovarao sa zapovjednikom ruske vojske i privremenom vladom, kako bi se u lipnju, pod političkim vodstvom Čehoslovačkog

narodnog vijeća, osnovala Čehoslovačku legiju. Čehoslovačka legija se već krajem 1917. godine sastojala od dviju divizija, dosegaivši brojku od nešto manje od 40000 pripadnika. Mala digresija u odnosu na današnju temu: isto kao Česi i Slovaci, tako su Srbi, Hrvati i Slovenci koji su bili zarobljeni na Istočnom frontu kao pripadnici habsburške vojske, osnovali 1916. godine u Odesi Prvu srpsku dobrovoljačku diviziju. Stvaranje Prve srpske dobrovoljačke divizije je poslužilo kao primjer i otvorilo put stvaranju Čehoslovačke legije.

Oktobarska revolucija 1917. godine dovela je do još većeg preokreta situacije. Sovjetska vlada koja je uspostavljena revolucijom, zaključila je u ožujku 1918. godine Brest-Litovski mirovni sporazum s Njemačkom, čime se Rusija povukla s bojišta. S obzirom da je došlo do pucanja Istočnog fronta, Masaryk je odlučio usmjeriti jedinice Čehoslovačke legije na Zapadni front, borbenu liniju između Njemačke i Francuske. Čehoslovačka legija se Sibirskom željeznicom prebacila na istok, gdje je iz najistočnije luke Vladivostok brodom prešla do zapadne obale Sjedinjenih Američkih Država. Planirano je da odatle prijeđe prijeko kopnenog dijela američkog kontinenta do istočne obale te da se, prijelazom preko Atlantskog oceana, prebaci na Zapadni front. To je bio plan kolosalnih razmjera: običi zemlju u jednom mahu. U stvari, istočno krilo Češke legije je formirano u ožujku 1918. godine. Masaryk je u travnju iste godine, kako bi osigurao pomorsku flotu za prijevoz Čehoslovačke legije, otputovao sibirskom željeznicom do Vladivostoka te zatim u Sjedinjene Američke Države, gdje je vodio pregovore sa američkom vladom. Zanimljivo je to što se on tom prilikom, uistinu samo dvije nedjelje, zaustavio i u Japanu, gdje je pokušao pregovarati s japanskom vladom. Međutim, kako japanskoj vladi nije bio poznat, nije ozbiljno odgovorila na njegove zahtjeve.

Kada su prve jedinice Čehoslovačke legije stigle u Vladivostok, zadnje jedinice su još uvijek bile u predjelima oko Volge. Vojne snage Čehoslovačke legije, koje su dosezale broj od 50.000 vojnika, bile su rasute duž više od 8000 km dugačke sibirske željeznice. Sovjetska vlada je pojačala svoj oprez protiv Čehoslovačke legije i odlučila ograničiti količinu oružja kojom je legija raspolagala. Tako je došlo do izbijanja više manjih sukoba između legije i lokalnih sovjetskih vlasti, zbog čega je napredovanje Čehoslovačke legije prema Istoku zaostajalo. U to vrijeme je Antanta odlučila manevrirati s Čehoslovačkom legijom koja je stajala licem u lice sa sovjetskom vladom, tako što bi njezine glavne jedinice iskoristila za ratnu intervenciju protiv sovjetske vlade. U svibnju 1918. godine izbio je incident u Čeljabinsku, jednom od središnjih gradova u oblasti Urala. Kada je Češka legija izvršila oružanu okupaciju stanice u Čeljabinsku, došlo je do manjeg okršaja između mađarskih i njemačkih zarobljenika koji su se vraćali kućama na zapad i vojnika Čehoslovačke legije. Sovjetska vlada je izdala naredbu da joj se preda svo oružje, međutim Češka legija je to odbila i odlučila nastaviti put prema Istoku. Češka legija je također okupirala gradove duž Sibirske željeznice i u širokom pojasu oko Volge, oblastima Sibira i Dalekog istoka, uspijevajući isprovocirati pobunjenički revolt protiv sovjetske vlade.

Čehoslovačka legija je odmah privukla pažnju Antante. Antanta je obaviještena da je legija u opasnosti od slabljenja i raspuštanja. “Opasnost Čehoslovačke legije” je uzela za izgovor i započela konkretne mjere za pokretanje ratne intervencije protiv Rusije. Početkom kolovoza Japan i SAD su proglasili slanje svojih vojnika u Sibir. Japan je pokušao staviti istočne dijelove Sibira u polje svojeg djelovanja te je nastavio slanje vojnika i nakon povlačenja Antante. No, nije uspio ispuniti svoj cilj, pa se 1922. godine povukao iz Sibira.

U ovakvim prilikama Antanta je priznala Čehoslovačku legiju kao službenu oružanu snagu na strani Antante, a istovremeno je priznala Masarykovo Čehoslovačko narodno vijeće kao istinsku vladu države koja je u sukobu. Japan je u rujnu donio istu odluku. Zahvaljujući “aktivnostima” Čehoslovačke legije, formirana je Republika Čehoslovačka na čelu s Čehoslovačkim narodnim vijećem kao njenim glavnim tijelom i Masarykom kao prvoizabranim predsjednikom. S druge strane, Jugoslavenski odbor u Londonu, zbog jakog otpora Italije, ostao je sve do završetka rata na poziciji privatne udruge. Mislim da tu leži osnovna razlika između formiranja dviju država – Čehoslovačke i Jugoslavije.

Sa stvaranjem Republike Čehoslovačke porasla je želja vojnika Legije da se vrate svojim domovima. Godine 1919. je započelo povlačenje Čehoslovačke legije iz Rusije, te je završeno do proljeća 1920. godine. Prilikom povlačenja iz Sibira, velik broj vojnika se vraćao u zemlju preko Japana.

2. Boravak Čehoslovačke legije u Kobeu i pjesma “U boj”

Uvod je bio malo duži, a sada mi dozvolite da prijedem na glavnu temu današnjeg predavanja. Godine 1919. brojni pripadnici Čehoslovačke legije su se u više navrata morskim putem vraćali svojim domovima. Bile su to ogromne ekspedicije koje su plovile preko Tihog i Indijskog oceana, kao i Sredozemnog mora. Luku u Vladivostoku je u kolovozu napustio brod *Heffron* s posadom od 850 vojnika. Međutim, baš tada je nailazio tajfun, pa se brod, kako bi ga izbjegao, usidrio u luci Shimonoseki. Brod je izbjegao potapanje, ali je zbog popravaka morao biti prebačen do Koebea. Vojnici su se iz Shimonosekija vlakom uputili u Kobe gdje su boravili dok je trajala popravka broda. Bili su podijeljeni i smješteni u zgradama Doma omladine, Općinske trgovačke škole i šatorskim kampovima.

Tako je započeo boravak Čehoslovačke legije u Kobeu, ali se vojnici nikako nisu mogli sporazumjeti sa mještanima s obzirom da nisu poznavali jezik. Među vojnicima bilo je onih koji su govorili engleski. Kada je za to čuo zaposlenik u odsjeku za vanjske poslove lokalne uprave u Hjogo (Hyogo) prefekturi, dosjetio se da za prevoditelja pozove jednog studenta, svojeg prijatelja gospodina Shiojia, koji je govorio engleski. Shioji, koji je bio student škole protestantskog porijekla Kansei Gakuin u Kobeu, te član muškog zbora, spremno je prihvatio ponudu za prevođenje. On je nekoliko dana uzastopno posjećivao vojnička prebivališta i brinuo se o uvjetima

njihova boravka. Jednog dana Shioji se zatekao pred prizorom vojnika koji su uvijek bavali orkestar i zbor. Orkestar nije bio pravi orkestar, s obzirom da nisu imali žičane instrumente i da su morali koristiti oštećene instrumente s iskrivljenim limom.

Zbor je brojao oko 40 članova, a oficir je bio dirigent. Prema podacima s web stranice pjevačkog društva Kansei Gakuin o pjesmi "U boj", Shioji je posebno bio očaran muzikalnošću, kvalitetom i jačinom glasa vojnika. Odmah im je saopćio kako je i sam član zbora i predložio suradnju s pjevačkim društvom Kansei Gakuin. Njegov prijedlog je naišao na odobravanje i odmah je započela konkretna akcija. Organiziran je koncert u okviru Kansei Gakuina na kojem su sudjelovali zbor i orkestar Čehoslovačke legije. To je bio povod da članovi Kansei Gakuin pjevačkog društva posjećuju vojnička prebivališta gdje su pjevali zajedno sa vojnicima, pa je tako nastavljena željena muzička suradnja.

Oni su bilo posebno privučeni češkim pjesmama prožetim melankolijom, koje je izvodio vojnički zbor, te su zamolili da im se dozvoli otpjevati nekoliko repertoara. Pošto su dobili pozitivan odgovor, da mogu otpjevati bilo koju pjesmu koja im se dopada, započeli su sa zapisivanjem nota. Notni zapisi vojničkog zbora bili su oštećeni prilikom premještanja vojske na Ruskom bojištu. Članovi pjevačkog društva su se iz sve snage trudili da što vjernije zabilježe melodiju i stihove, prisjećajući se pjesama koje su čuli od vojnog zbora. Tako je završen notni zapis na mimeografu za zbarsko izvođenje s četiri muška glasa. U ovom muzičkom zapisu nalazila se i pjesma "U boj".

Završen je popravak broda *Heffron* i bližio se dan kada su se vojnici trebali vratiti u svoju domovinu. Organizirana je proslava povodom njihovog odlaska, na kojoj su članovi pjevačkog društva izveli još nekoliko pjesama koje su preuzeli od vojnog zbora, a među njima i pjesmu "U boj". Vojnici su pažljivo slušali kako japanski studenti izvode "bohemske pjesme". Po završetku izvođenja nije se mogao zaustaviti aplauz koji je odjekivao širom sale. U njihovim očima su se pojavile suze. Muzička suradnja pjevačkog društva i vojnog zbora trajala je samo dva mjeseca, ali je pjesma "U boj" postala obvezni dio repertoara pjevačkog društva Kansei Gakuina.

3. Širenje pjesme "U boj" u Japanu

Pjesma "U boj" je isprva u programu bila naslovljena kao "Srpska ratnička pjesma", a zatim se nastavila pjevati kao "Češka folklorna balada". Kansei Gakuin pjevačko društvo je "preuzeti muzički poklon" uvrstilo u svoj stalni repertoar i izvodilo ga na svim svojim nastupima. Posebnu popularnost je izazvao herojski marš "U boj". U studenom 1935. godine, kada je japanska vojska pojačavala prodor na kinesko tlo, pjevačko društvo, čija je viša škola sada postala već sveučilište, je prilikom nastupa na generalnom natjecanju svih zborova koji se održavao u Hibija auditoriju u Tokiju, izveo u slobodnom repertoaru pjesmu "U boj" i odnio pobjedu. Kako je pjevačko društvo nastavilo uzastopno osvajati nagrade na natjecanjima u naredne tri godine, zbor i pjesma "U boj" počeli su se među ljubiteljima zbarskog pjevanja dovoditi u vezu.

U veljači 1945. godine, kada se već bližio kraj Drugog svjetskog rata, u glavnom pogonu tvornice Macushita Denki (National, Panasonic) koja je tada bila pretvorena u tvornicu za proizvodnju municije, održan je zabavni koncert za radnike. Pred brojnom publikom od oko nekoliko tisuća posjetitelja, samo četiri člana pjevačkog društva Kansei Gakuin izvela su ovu pjesmu. Mnogi njihovi kolege studenti iz zbora bili su regrutirani na ratište. Tijekom izvođenja, začuo se zvuk sirene i koncert je bio prekinut. Međutim, kako se ubrzo začuo aplauz za bis, nastavili su sa pjesmom i aplauz više nije prestajao. U kolovozu je rat službeno završio, a članovi pjevačkog društva su se polako vraćali u zbor. Započele su ozbiljne probe za koncert koji se organizirao u studenom, a pjesma “U boj” izvedena je prvi put po završetku rata.

Bilo je razloga da se ova pjesma ne smatra čehoslovačkom nego jugoslavenskom. Naime, u rujnu 1965. godine, u Lincoln centru u New Yorku održan je skup zborova brojnih svjetskih fakulteta. Pjevačko društvo Kansei Gakuin je pozvano u SAD, na sudjelovanje u toj manifestaciji kao predstavnik iz Azije. Prvog dana manifestacije, najprije su se za ručkom osmjelili predstavnici zbora iz Latinske Amerike i zapjevali. Na opće iznenađenje, ustali su i predstavnici zbora iz Jugoslavije i pridružili se pjevanju. Bio je to zbor kulturno-umjetničkog društva s fakulteta u Skopju (Makedonija). Poslije ručka, upitani o pjesmi “U boj”, članovi zbora s fakulteta u Skopju odgovorili su da je to poznati marš, odlomak iz jugoslavenske opere, ali detalji vezani za porijeklo ove pjesme ostali su do daljnjeg nepoznati.

Pjesma “U boj” bila je među zborovima u Japanu poznata kao nosivi dio stalnog repertoara pjevačkog društva Kansei Gakuin. Pjesma se nastavila izvoditi, iako podatci o njezinom sadržaju i porijeklu nisu bili najjasniji. U Japanu postoje brojna državna i privatna sveučilišta, ali uglavnom sva imaju u svojem sastavu mješoviti zbor ili pjevačko društvo. Broj zborova koji su u svoj repertoar uvrstili pjesmu “U boj” je porastao; kako, međutim, notni zapis i tekst nisu bili utvrđeni, postalo je neophodno najprije utvrditi pozadinu nastanka pjesme, sadržaj teksta, note, kao i ispravan izgovor stihova.

4. U potrazi za korijenima porijekla pjesme “U boj”

Ulaskom u 1970-e, započeli su ozbiljni pokušaji da se utvrdi porijeklo pjesme u “U boj”. Jedan od suradnika pjevačkog društva Kansei Gakuin uspio je stupiti u kontakt s jugoslavenskom ambasadom u SAD-u i doći do notnog zapisa pjesme za izvođenje na klaviru. No, sadržaj pjesme i izgovor riječi u tekstu bili su nepoznati. U studenom 1975. godine, taj je suradnik ponio notni zapis sa sobom i posjetio jugoslavensku ambasadu u Tokiju. Ataše za kulturu u ambasadi Jugoslavije, gospodin Kršikapa, ukazao je na to da je pjesma napisana na srpsko-hrvatskom jeziku, objasnivši mu detaljan sadržaj stihova pjesme.

Kao što sam već spomenuo na početku izlaganja, ja sam te godine u rujnu bio na studiju u Beogradu. Gospodin Kršikapa je bio jedan od članova komisije za

ocjenjivanje testova za izbor japanskih studenata. On je bio jako ljubazan gospodin, intelektualac, koji je gajio veliko zanimanje za umjetnost i kulturu, uključujući i japansko kulturno područje. Kako vjerojatno nije bio oženjen, on je sve nas koji smo imali interes za Jugoslaviju više puta pozivao u svoj stan, gdje nas je služio jugoslavenskom rakijom i vinom. Onog dana kad sam napuštao Tokio, krenuvši na studije u Beograd, on je čak došao da me isprati na aerodrom (u to vrijeme Haneda, a ne Narita kao sada). Nije mi poznato što sada radi gospodin Kršikapa, ali bih želio iskoristiti ovu priliku i doći do nekih informacija.

U to vrijeme, na Sveučilištu Waseda u Tokiju bio sam postdiplomant na studiju iz Suvremene europske historije. Naravno, i na Wasedi postoji pjevačko društvo. Tada sam razmišljao da naučim srpsko-hrvatski jezik i da za doktorat uzmem temu iz suvremene povijesti Jugoslavije. Jednog dana, po preporuci prijatelja, jedan od članova pjevačkog društva s Wasede pojavio se kod mene s tekstom pjesme "U boj". On je čuo da učim srpsko-hrvatski i brže-bolje je došao. Rekao je da se pjesma "U boj" prenosila kao češka pjesma, ali da je on čuo da je ova melodija odlomak iz hrvatske opere. Zamolio me da pročitam tekst i ocijenim radi li se o srpsko-hrvatskom jeziku. Odmah sam pokušao pročitati tekst koji je bio neispravno napisan, ali sam ipak uspio prepoznati da je riječ o hrvatskom jeziku.

Odlučio sam se ipak posavjetovati s gospodinom Kazuo Tanakom, koji me je u to vrijeme osobno učio srpsko-hrvatski jezik. On je studirao u Jugoslaviji 1960-ih godina. To je gospodin koji je imao temeljno znanje o književnosti i umjetnosti Jugoslavije. Gajio je poseban interes za Dubrovnik i često je odlazio u Dubrovački arhiv gdje je čitao razne spise. Gospodin Tanaka je želio doći do pravog teksta pjesme, pa je kontaktirao svojeg prijatelja u Zagrebu koji mu je dostavio tekst posljednjeg komada opere *Nikola Šubić Zrinski* dio koje je bila i pjesma "U boj". Tako je došlo do pojave prvog notnog teksta na japanskom, u prijevodu mojeg profesora gospodina Tanake koji je preminuo je od bolesti raka u ožujku prošle godine. Pjevačko društvo s Wasede je tako uspjelo izvoditi pjesmu "U boj" na svojim nastupima, osobito kao dio repertoara za bis.

S druge strane, suradnik pjevačkog društva Kansei Gakuin je 1976. godine, uz pomoć atašea za kulturu gospodina Kršikape, uspio doći do ploče svih odlomaka iz opere *Nikola Šubić Zrinski*. S obzirom da u regiji Kansai nije bilo nikoga tko govori srpsko-hrvatski, izgleda da su stihovi prevedeni na japanski s engleskog.

U nastavku slijedi još jedna zanimljiva epizoda. Godine 1978. na Fakultet za strane jezike u Osaki (prošle godine postao je sastavnim dijelom Sveučilišta Osaka), kao strani student došla je studentica Mirna Potokovac, kako bi proučavala japansku književnost. Suradnik pjevačkog društva Kansei Gakuin uspio je susresti se s Mirnom, koja je tečno govorila japanski. Sretna okolnost bila je u tome što je ona prije dolaska na studij u Japan bila violinica i aktivan član Zagrebačke filharmonije. Ne samo da je znala za operu *Nikola Šubić Zrinski*, nego je imala priliku i glazbeno izvoditi ovaj komad. U siječnju 1979. godine, zahvaljujući Mirninom zalaganju, na

koncertnom nastupu pjevačkog društva sudjelovao je i gospodin Velimir Domićić, bariton pjevač iz zbora Zagrebačke filharmonije, koji je na bis izvođenju pjevao zajedno sa zborom iz Japana. Mirna je sada udata i živi u Rijeci.

Deset godina nakon toga, točnije 1988. godine, pjevačko društvo Kansei Gakuin je dobilo poziv od Musikvereina, gdje je inače dom Bečke filharmonije, za nastup u Beču. Tada su se obradovali sretnoj prilici da posjete zemlju u kojoj se rodila pjesma “U boj”, pa su stupili u kontakt s Mirnom, koja je tada već završila svoje studije u Japanu i vratila se u Hrvatsku. Zahvaljujući njezinoj pomoći i suradnji, uspjeli su u ožujku organizirati nastup u Hrvatskom glazbenom zavodu. Informacija o ovom nastupu i pjesmi “U boj” objavljena je u novinskom članku u dnevnom listu *Vjesnik*, pod naslovom “Kad Japanci zapjevaju ‘U boj, u boj’”.

Na dan koncerta bila se spustila teška kiša. Izgleda da nije bilo puno posjetitelja, možda i zbog loših vremenskih prilika. No, članovi pjevačkog društva su, baš kao i prije sedamdeset godina prilikom nastupa u vojničkom kampu, iako sada na koncertu u “rodnoj grudi” pjesme “U boj”, ispunili pluća nabojem uzbuđenja, ponovo osjećajući snagu glazbe koja nadilazi državne granice.

5. Nekoliko pitanja vezanih uz pjesmu “U boj”

Tako su razjašnjeni korijeni porijekla pjesme “U boj”, koja je imala neobičnu sudbinu češke folklorne melodije. Mnogi zborovi i pjevačka društva u srednjim školama i na fakultetima širom Japana s ljubavlju izvode ovu pjesmu u okviru svojeg bis repertoara. Svatko onaj tko je bio član nekog zbora ili pjevačkog društva zna za ovu pjesmu, a iznenađuje koliko je onih kojima je to omiljena melodija. Ja nemam iskustva pjevanja u pjevačkom društvu, ali se stalno pitam zašto je pjesma “U boj” bila tako prihvaćena među članovima pjevačkih društava u Japanu. Vjerojatno je melodija ove herojske pjesme odgovarala muškim zborovima. Je li pjesma “U boj” bila ovako prihvaćena i u nekoj drugoj zemlji, osim u Japanu? Je li to i sada jedna od omiljenih pjesama u Češkoj i Slovačkoj? Ukoliko je prisutan netko tko zna odgovor, svakako bih ga želio čuti.

Na kraju današnjeg predavanja želio bih navesti nekoliko točaka koje kao povjesničar smatram veoma neobičnima. Pitam se kako je došlo do toga da pripadnici čehoslovačke vojske zajedno s bohemskim pjesmama tako zavole i hrvatsku pjesmu “U boj”? Kako se ova pjesma uopće prenijela iz Hrvatske u Čehoslovačku legiju? Pretpostavljam da postoji nekoliko načina.

Nije čudno što se opera *Nikola Šubić Zrinski*, koja je doživjela svoje prvo izvođenje u Zagrebu 1876. godine, prenijela u Prag (gdje je opera inače bila jako popularna), kada su u 19. stoljeću i Hrvatska i Češka i Slovačka bile dijelovi u okviru Habsburške monarhije. Postavlja se pitanje kolika je bila kulturna razmjena između, na primjer, Češke i Hrvatske, ili bolje reći, opća kulturna razmjena među svim pokrajinama u okviru same Monarhije, od kraja 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata? Poznato je da

je na Karlovu sveučilištu u Pragu bilo studenata iz Hrvatske. No, može se postaviti i suprotno pitanje, tko su bili studenti koji su dolazili iz Češke i Slovačke u Hrvatsku? Migracije i kretanje stanovništva su također jedna od zanimljivijih tema. Ako se uzme u obzir da je "U boj" bila jedna od omiljenih melodija zbora Čehoslovačke legije, onda se može pretpostaviti da je izvedena među širim krugom ljudi u Češkoj.

Još jedan neobičan detalj je to što je ova pjesma, na početku kada je tek prenijeta članovima pjevačkog društva u Japanu, bila zavedena kao "srpska ratnička pjesma". Je li to znači da je neki Srbin posredovao prilikom prenošenja ove pjesme Čehoslovačkoj legiji? Čehoslovačku legiju nisu činili samo češki i slovački zarobljenici, već su bili uključeni pripadnici brojnih i različitih naroda. Bilo je tu vojnika iz Prve srpske dobrovoljačke divizije s centrom u Odesi, čega sam se dotakao u prethodnom izlaganju. Pripadnik Čehoslovačke legije bio je kapetan Radola Gajda (pravo ime Rudolf Geidl), koji je isticao kako oružjem treba svrgnuti sovjetsku vlast.

Komandant Gajda je bio vođa Sedmog puka Čehoslovačke legije. Rođen je 1892. godine u Kotoru, koji je tada pripadao najjužnijem dijelu Habsburške monarhije. Godine 1910. je postavljen na vojnu funkciju u Mostaru. Kada je izbio Prvi svjetski rat, bio je regrutiran u vojsku Habsburške monarhije, ali je 1915. godine obratio i priključio se srpskoj vojsci. Nije jasno njegovo daljnje kretanje, osim da se priključio crnogorskoj vojsci kao farmaceut. No, crnogorska vojska je pretrpjela velik udar prilikom napada njemačko-austrijske vojske i zajedno sa srpskom vojskom prebjegla u Grčku, na otok Krf, odakle se prebacila do Rusije i priključila Prvoj srpskoj dobrovoljačkoj diviziji. Nakon toga, 1917. godine se povezao s Čehoslovačkom legijom i postao zapovjednik puka sa samo 26 godina.

Izgleda da se i Gajda uputio u Čehoslovačku iz luke u Vladivostoku. Osim njega, u Čehoslovačkoj legiji bilo je još onih koji su prešli iz Prve srpske dobrovoljačke divizije, tako da možemo ocijeniti da su upravo onidonijeli u vojne redove Čehoslovačke pjesmu "U boj". U tom kontekstu, nije čudno razmišljati da su čehoslovački legionari ovu pjesmu prenijeli članovima pjevačkog društva u Japanu pod nazivom "srpska ratnička pjesma". U svakom slučaju, pjesma "U boj" se na brojne nepredviđene načine prenosila u Japan. Iako ova priča o pjesmi "U boj" predstavlja tek jednu epizodu u povijesti suradnje Hrvatske i Japana, još uvijek ostaju neriješena pitanja koja treba dokučiti.

Želio bih završiti današnje predavanje i izraziti nadu da će se studij japanologije na Filozofskom fakultetu dalje razvijati t da će se formirati i zasebna katedra japanologije. Također se nadam da će osnivanje studija biti motiv za studente da pokrenu daljnja istraživanja iz oblasti suvremene povijesti Japana, kao i povijesti suradnje Hrvatske i Japana. Hvala na pozornosti.

SUMMARY

**An episode from the history of cooperation between Japan and Croatia:
Croatian song “U boj” and Japanese male choirs**

In organization of the Department of Japanology, professor Nobuhiro Shiba from the University of Tokyo held on September 26, 2008, a lecture at the Faculty of Philosophy: *An episode from the history of cooperation between Japan and Croatia: Croatian song “U boj” and Japanese male choirs*. Author refers to the song “U boj” from the Croatian opera “Nikola Šubić Zrinski” by Ivan Zajec, which has become a regular part of the repertoire of Japanese male choirs. In first three chapters author shows how the song arrived in Japan during the First World War and how it spread among Japanese male choirs, while in last two chapters he describes the search for song’s origins.